

14. Derik, I., Hutsal, D. (2021). Osoblyvosti vidtvorennia feminityviv u pereklyadi ukrainskoi publitsystyky anhliyskoiu movoiu. [Peculiarities of reproduction of feminine nouns in the translation of Ukrainian journalism into English]. *Naukovy visnyk PNPУ im. K. D. Ushynskoho*. №33. 311–327. [in Ukrainian].

15. Brus, M.P. (2019). Feminityvy v ukrainskiy movi: geneza, evoliutsiia, funktsionuvannia. [Feminities in the Ukrainian language: genesis, evolution, functioning]. *Monohrafiia*. 440. [in Ukrainian].

16. Pro zastosuvannia feminityviv do nazvy profesii advokat. (2024, April 8). [On the use of feminines in the name of the profession of lawyer]. *Rishennia NAAU*. Retrieved from: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2024-06-08-r-shennya-rau-30_668659c69af1b.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.11.2024

УДК 340.5

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-17-28-32

Глазков Андрій Сергійович,

аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2

Донецького державного університету внутрішніх справ, адвокат,

andruglazgoo@gmail.com

ORCID ID: 0009-0009-9968-6439

ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У ПРАВОЗАСТОСОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена проблемним питанням, що виникають в процесі використання міжнародного досвіду у правозастосовній діяльності. Визначено проблему в класичних підходах імплементації міжнародних стандартів та принципів в умовах повоєнного правозастосування. Проаналізовано проблеми застосування міжнародного досвіду із боротьби з корупцією та формування стандартів громадянського суспільства. Визначено, що для пострадянських країн, до яких відноситься й Україна, не можна пристосувати наявні світові та європейські тенденції з їх різноплановими стандартами та ознаками. Надано ключові ознаки наявних тенденцій розвитку інститутів громадянського суспільства, та проаналізовано які із них є притаманними та не типовими для нашого суспільства. Визначено етапи становлення та розвитку вітчизняного законодавства про міжнародно-правові договори та міжнародні акти. Зроблено висновок про необхідність постійного дослідження міжнародного досвіду, що пов'язується із перманентним розвитком країн – партнерів у боротьбі із агресором. Відповідно, в контексті його правозастосування в формі імплементації та трансформації кращих практик наша країна в перспективі претендує на розширення публічного управління, лібералізацію державної влади, посилення ролі муніципальних реформованих утворень, розвиток інститутів громадянського суспільства. З'ясовано та запропоновано основні акценти уваги у дослідженнях кращих практик, які варто впроваджувати в національне законодавство. Зроблено висновки, що для України не існує універсальної моделі, яку потрібно використовувати на шляху до формування стабільного та демократичного суспільства з стабільним та дієвим законодавством, ефективним публічним управлінням, розвиненою моделлю громадянського суспільства, високим рівнем правової культури громадян, ефективними збройними силами України.

Ключові слова: міжнародний досвід, правозастосування, громадянське суспільство, публічне управління, демократія.

Glazkov A. THEORETICAL AND PRACTICAL SIGNIFICANCE OF USING INTERNATIONAL EXPERIENCE IN LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES.

The article is devoted to problematic issues that arise in the process of using international experience in law enforcement activities. The problem in classical approaches to implementing international standards and principles in post-war law enforcement is identified. The problems of applying international experience in combating corruption and forming civil society standards are analyzed. It is determined that for post-Soviet countries, to which Ukraine belongs, it is impossible to adapt existing global and European trends with their diverse standards and characteristics. The key features of existing trends in the development of civil society institutions are provided, and which of them are inherent and not typical for our society are analyzed. The stages of formation and development of domestic legislation on international legal treaties and international acts are identified. The conclusion is made about the need for constant research of international experience, which is associated with the permanent development of partner countries in the fight against the aggressor. Accordingly, in the context of its enforcement in the form of implementation and transformation of best practices, our country in the future claims to expand public administration, liberalize state power, strengthen the role of municipal reformed entities, and develop civil society institutions. The main focuses of attention in research on best practices that should be implemented in national legislation have been identified and proposed. The conclusions are that there is no universal model for Ukraine that should be used on the way to forming a stable and democratic society with stable and effective legislation, effective public administration, a developed model of civil society, a high level of legal culture of citizens, and effective Armed Forces of Ukraine.

Key words: international experience, law enforcement, civil society, public administration, democracy.

Постановка проблеми. Вивчення та впровадження іноземного досвіду є сталою традицією у суспільному житті. На те є об'єктивні причини, обумовлені бажанням впровадити кращі практики та традиції, досвід та інновації, що покращують та полегшують життєдіяльність. У сфері державного управління використання міжнародного досвіду при правозастосуванні постає елементом публічної діяльності, адже його впровадження є одним із ефективних шляхів розв'язання проблем, вирішення колізій, усунення суперечностей. З іншого боку, для нашої країни питання впровадження кращих європейських або євроатлантичних стандартів управління публічною сферою в національне законодавство та публічне управління постає вимогою для інтеграції відповідно до Європейського Союзу (далі – ЄС) чи до північноатлантичного альянсу (далі – НАТО). В таких умовах методологічні аспекти дослідження форм, методів та механізмів впровадження міжнародного досвіду є найактуальнішим питанням правової науки сьогодення в умовах, коли євроінтеграція та вступ у НАТО розглядаються, як гарантія суверенітету та незалежності та перспективи національної безпеки в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізу проблем використання міжнародного досвіду у правозастосовній діяльності присвячено чимало наукових праць, як в правовій, економічній, фінансовій, так і в науці публічного управління. З моменту проголошення євроінтеграційного шляху розвитку та прийняття плану дій щодо членства в НАТО, фактично кожна наукова монографічна або дисертаційна робота в галузі права містить розділ (параграфи), присвячені питанням імплементації або трансформації міжнародних норм у правозастосовну діяльність, чи то в процесах управління, і особливо в судову практику. В контексті поставлених автором задач, враховуючи основний напрямок його дослідження, вважаємо за необхідне виділити роботи Ю.Ю. Білас, Ю.Л. Білоус, Ю. М.Бондара, В. В.Головченка, Н. Т. Коваль, П.В. Макушева, Ю. І. Матата, Ю.Н. Тодики, Т.І. Фулей, О.М. Юхимюка та інших. Зазначені науковці детально та багатосторонньо розглядали проблеми міжнародного досвіду правозастосовної діяльності у сфері державного (публічного) управління та адміністративно-правового регулювання управлінською діяльністю.

Не дивлячись на значну розробку вітчизняними теоретиками означеної проблеми, з появою екзистенційної загрози для незалежності України та формулювання сучасних глобалізаційних викликів, постають нові наукові завдання із переосмислення наявних методологічних підходів, у тому числі і у сфері правозастосування та використання міжнародного досвіду.

Метою статті є проведення аналізу теоретичних та практичних аспектів використання міжнародного досвіду у правозастосовній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наявні дослідження у галузі права з проблем використання зарубіжного досвіду та відповідного правозастосування сформулювали методологічні концепції та теорії. Генеза вказаної проблеми бере початок з 1990 року, коли з перших кроків розбудови незалежності в Україні виникла необхідність створення власної моделі співвідношення міжнародного та національного права. Декларованою та реалізованою була концепція відходу від радянського дуалізму та зближення з європейською правовою сім'єю. Не дивлячись на помітні зрушення в цій сфері, процес до цього часу не завершений. Проте, із початком повномасштабного вторгнення та перебігом військових подій в Україні почала вимальовуватися чітка тенденція та право розуміння. За висновками як державних діячів так і сторонніх представників інститутів громадянського суспільства, реальний стан міжнародного публічного права полягає у малоефективності та «непрацездатності» сформованої після Другої світової війни концепції побудови світового правопорядку на чолі з ООН. Системні «занепокоєння» світових лідерів розвинених країн, що вже стали «мемом», бездіяльність Ради безпеки ООН та Організації Червоного Хреста, безглузда політика терору та залякування, реалізована в Україні рфією на чолі із Путіним, вказують на те, що міжнародні стандарти потребують переосмислення. У той же час, самостійно протистояти агресору та її партнерам (Іран, Північна Корея при потуранні Китаю) Україна об'єктивно не готова через не співмірні військово-промисловий та людський потенціал противника та його партнерів. Відповідно, вступ до ЄС та до НАТО актуальний та, на нашу думку, єдиний спосіб убезпечити потенційні загрози нашої державності та незалежності у майбутньому. З іншого боку, діючій владі необхідно реалізовувати низку реформ, у т.ч. у сфері застосування міжнародного досвіду, аби наблизити стандарти функціонування країни до стандартів ЄС. Безспірною є позиція, за якою ключовими перепонами на шляху до євроінтеграції та євроатлантичних сподівань визначають: високий рівень корупції; та низький рівень інститутів громадянського суспільства. Питання застосування міжнародного досвіду протидії та боротьби з корупцією мають стати ще предметом не однієї наукової праці. І в цьому контексті, на нашу думку, близьким та корисним при правозастосуванні має стати досвід боротьби (можна сказати – війни, і доволі успішної) правоохоронної антикорупційної системи Румунії із казнокрадами та корупціонерами різних (у т.ч. і найвищого рівня публічних адміністрацій та судів) рівнів та гілок влади. Саме в контексті побудови громадянського суспільства, на нашу думку, криється значні перспективи реформування системи публічного управління та реалізація євроінтеграційних прагнень.

В контексті розбудови інститутів громадянського суспільства, варто відзначити наявність цілої низки представлених у демократично орієнтованих країнах концепцій. В країнах, до членства в різних союзах з якими прагне й Україна, існують різні напрямки розвитку та розбудови держав із розвиненими інститутами громадянського суспільства. Відповідно до теорії публічного управління усталено, що в історії

відносин громадянського суспільства та держави формуються дві тенденції, які отримали назву ліберальна і консервативна. Ліберальна тенденція полягає в поділі громадянського суспільства і держави, у протиставленні людини й політичної влади. Ґрунтується на визнанні відособленості індивіда як суб'єкта права, гарантуванні свободи його життєдіяльності та обмеженості політичної влади. Консервативна тенденція – у злитті людини і влади, політики і права в рамках єдиної державності. При послідовному розвитку цієї тенденції державна політика тримається на уявленні, що приватні інтереси несуттєві, неважливі. Активізація державної політики та визнання права домінування держави над суспільством висуваються на перший план [1, с. 59-60].

Аналіз сутнісних ознак громадянських суспільств у напрямках консервативної та ліберальної тенденцій дозволив аргументувати: 1) правова демократична соціальна держава – результат багатовікового розвитку суспільства, де свобода людини, її соціально-економічні, політичні, культурні права забезпечуються шляхом постійної активної участі інститутів громадянського суспільства у державно-політичних процесах; 2) громадянське суспільство – джерело, ресурс і показник демократичної правової соціальної держави з критеріями розвитку: економічного, політичного і соціокультурного рівнів; 3) попри переваги концепції лібералізму, варто враховувати, що інститути громадянського суспільства на «Заході» створювалися протягом тривалого історичного періоду, еволюційно розвиваючись з архаїчних інститутів, тому інститути громадянського суспільства, що формуються в пострадянських державах відрізнятимуться; 4) громадянське суспільство в Україні у завершеній своїй моделі може мати відмінності від суспільств західного лібералізму, а домінантами впливу є: історичні особливості і національні традиції; принципи індивідуалізму, а не колективізму [2, с. 16-17].

Відмова нашої держави від радянської традиції в питанні взаємодії міжнародного та національного права пов'язана, передусім, з Декларацією про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., де статтею 10 було проголошено «пріоритет загальнозвизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права» [3]. Наступним на нашу думку, варто відзначити Закон України «Про дію міжнародних договорів на території України» від 10 грудня 1991 р., що вперше визначив місце ратифікованих міжнародних договорів України в національному правозастосуванні [4]. Вказаний базовий принцип щодо дії міжнародних договорів та їх пріоритетності по відношенню до національних законів був віддзеркалений у Законі України «Про міжнародні договори України» від 22 грудня 1993 р. (частина 1 статті 17), а також вперше на рівні Закону визначено місце ратифікованих міжнародних договорів у системі національного законодавства: Якщо міжнародним договором України, укладення якого відбулося у формі закону, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України, то застосовуються правила міжнародного договору України (частина 2 статті 17) [5].

Як вірно зазначає В.Н. Заяць, норми законів України, рішення українських судів, а також вітчизняна наукова доктрина стали основою для формування практики застосування норм міжнародних договорів України в національному правопорядку. Національна правова система кожної держави є унікальною, має свою власну логіку побудови, яка якраз і визначає особливості процедур прийняття рішень, що пов'язані з укладанням міжнародних договорів, а також порядок і способи реалізації міжнародних договірних зобов'язань у внутрішньодержавній сфері. При цьому для цілої низки держав більше значення мають не норми конституцій, що стосуються укладання міжнародних договорів, а фактично встановлений порядок, тобто практика прийняття відповідного рішення, способи імплементації договірних норм [6, с. 130-131].

Дослідження процесів імплементації та трансформації в національне законодавство вітчизняними науковцями варто проводити з урахуванням набутого повоєнного досвіду функціонування міжнародних інституцій. В контексті основного дисертаційного дослідження, та аналізу наукових концепцій міжнародно-правового регулювання сферою адміністративного управління галузями економіки, цікавить можливість симбіозу, поєднання кращих національних практик управління, сформованих до 2022 року та трансформованих під час війни, та стандартів та принципів міжнародного (європейського досвіду) регулювання процесами управління.

Дослідження зарубіжних вчених здійснюються за іншими принципами, аніж українські, зокрема, можливо виділити два рівня досліджень в означеній нами сфері: це рівень вивчення питань управління через контекст пошуку прийнятних форм консенсусу між партисипативною та деліберативною демократією, пошук шляхів розвитку державного (публічного) управління та другий рівень уособлює собою секторальні дослідження, такі як наприклад вивчення окремих складових забезпечення належного управління (зокрема, вивчення прозорості як феномену управління та діяльності органів державної влади, вивчення підзвітності, тощо) або ж вивчення питань участі громадськості в певних галузях (як то, наприклад, в процесі прийняття рішень стосовно навколишнього середовища, стосовно містопланування, тощо) [7, с. 229-230].

Результати досліджень іноземних вчених мають таку наукову вагомість, що використовуються цілком та повністю при розробці нормативно-правових міжнародних документів. В регламентах та директивах ЄС, в пояснювальних записках до рекомендацій Ради Європи, в міжнародних документах ООН та ОЕСР – всюди є посилання на роботи зарубіжних дослідників, їхніми результатами керуються при виробленні подальшої політики та стратегічного планування діяльності міжнародних органів та організацій. Звісно, це накладає значну відповідальність на вчених, але і з іншого боку робить наукову справу більш значущою та цінною, не відірваною від реальності та практики.

Варто відзначити, що і ратифікація парламентом нашої країни Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [8], а також законодавчих актів [9], спрямованих на впровадження рішень та їх імплементацію в судову практику, безумовно констатує про невідворотну тенденцію до євроінтеграції, що знайшло своє відображення в Конституції України [10]. І роль наукової спільноти у цих процесах також важлива. Проте, можемо констатувати, що системного підходу при запровадженні міжнародного досвіду в правозастосування не простежується, а тому перед науковцями стоїть завдання продовжувати наукові пошуки у цій сфері та стимулювати владу до впровадження кращих наукових концепцій у практику публічного управління та розбудову громадянського суспільства у кращих світових традиціях з урахуванням національних особливостей.

Висновки. Дослідження західних концепцій, історії їх формування, змістовних складових та відмінностей, дозволило сформулювати декілька висновків: по-перше, концепції публічного управління та адміністрування Західних країн потребують постійного наукового вивчення як перспективний досвід, що пілотно має впроваджуватися вже зараз на окремих територіях; по-друге: провідні міжнародні концепції розбудови громадянського суспільства мають імплемтуватися із врахуванням наявних регіональних, культурних, енергетичних та кадрових можливостей регіонів; по-третє, врахуванню потребують чинники гетерогенності та партикуляризму, що притаманні нашій країні (вважається її ознакою або характерною рисою) на демократичних принципах, притаманних розвиненим європейським демократіям, як то: верховенство закону та прозорість і незалежність судової влади, відкритість системи управління, з великою питомою вагою муніципального управління, високий рівень участі громадян (спілок, громадських організацій) в управлінні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Шаульська Г.М. Концепція громадянського суспільства і публічне управління. *Аспекти публічного правління*. Том 6. № 1-2. 2018. С.58-631.
2. Шаульська Г.М. Взаємообумовлений розвиток публічного управління та громадянського суспільства на засадах людиноцентризму в Україні: автореф. дис. ... д-ра.наук. з держ.упр : 25.00.02. Львів, 2024. 44 с.
3. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/55-12> (дата звернення: 25.11.2024).
4. Про дію міжнародних договорів на території України: Закон України від 10 грудня 1991 р. № 1953-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-12#Text>. (дата звернення: 25.11.2024).
5. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1906-15>
6. Правозастосування : навч. посіб. / О. А. Назаренко та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарева. Київ : НАВС, ФОП Маслаков, 2020. 160 с.
7. Юрах В.М. Участь громадськості в підвищенні ефективності функціонування органів виконавчої влади: теорія, практика, проблеми : Харків : Панов, 2020. 456 с.
8. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр>
9. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3477-15>
10. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.

REFERENCES:

1. Shaulska, H.M. (2018). Kontseptsiiia hromadianskoho suspilstva i publichne upravlinnia. [The concept of civil society and public administration]. *Aspekty publichnoho pravlinnia*. Tom 6. № 1-2. 58-631. [in Ukrainian].
2. Shaulska, H.M. (2024). Vzaiemoobumovlenyi rozvytok publichnoho upravlinnia ta hromadianskoho suspilstva na zasadakh liudynotsentryzmu v Ukraini. [The interdependent development of public administration and civil society on the principles of humanism in Ukraine]. *Avtoref. dys. ... d-ra.nauk. z derzh.upr*: 25.00.02. 44. [in Ukrainian].
3. Deklaratsiia pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy. (1990, July 16). [Declaration on the State Sovereignty of Ukraine]. №55-XII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/55-12> [in Ukrainian].
4. Pro diu mizhnarodnykh dohovoriv na terytorii Ukrainy. (1991, December 10). [On the effect of international treaties on the territory of Ukraine]. *Zakon Ukrainy №1953-XII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-12#Text> [in Ukrainian].
5. Pro mizhnarodni dohovory Ukrainy. (2004, June 29). [On international treaties of Ukraine]. *Zakon Ukrainy № 1906-IV*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1906-15> [in Ukrainian].
6. Nazarenko, O.A., Mozol, N.I., Kryvytskyi Yu.V., Bilozorov, Ye.V., Lazniuk N.V., Zavalnyi A.M. ... & Zaiats, N.V. (2020). Pravozastosuvannia. [Law enforcement]. navch. posib. 160. [in Ukrainian].
7. Yurakh, V.M. (2020). Uchast hromadskosti v pidvyshchenni efektyvnosti funktsionuvannia orhaniv vykonavchoi vlady: teoriia, praktyka, problemy. [Public participation in improving the efficiency of executive bodies: theory, practice, problems]. 456. [in Ukrainian].

8. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku, Pershoho protokolu ta protokoliv № 2, 4, 7 ta 11 do Konventsii. (1997, July 17). [On the ratification of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, the First Protocol and Protocols Nos. 2, 4, 7 and 11 to the Convention]. №475/97-VR. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-vr> [in Ukrainian].

9. Pro vykonannia rishen ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. (2006, February 23). [On the implementation of decisions and application of the practice of the European Court of Human Rights]. *Zakon Ukrainy № 3477-IV*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3477-15> [in Ukrainian].

10. Konstytutsiia Ukrainy. (1996, June 28). [Constitution of Ukraine]. *Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 30*. 141. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.11.2024